

GIỚI THIỆU SÁCH

LÍ TRÍ VÀ TÍN NGƯỠNG TÔN GIÁO

Giới thiệu về Triết học Tôn giáo^(*)

**Các tác giả: Michael Peterson,
William Hasker, Bruce Reichenbach và
David Basinger**

Nxb. Oxford University, 2003, 326 trang, tái bản lần thứ 3.

Cuốn sách giới thiệu chọn lọc các vấn đề căn bản của triết học tôn giáo, một lĩnh vực thú vị và có nhiều thách đố. Trong các chương viết của mình, các tác giả cố gắng cung cấp một cách tiếp cận dễ hiểu và chi tiết về triết học tôn giáo, một lĩnh vực đang được sự quan tâm trở lại của giới nghiên cứu khoa học xã hội những năm gần đây.

Phương pháp thực hiện công trình này của các tác giả là tóm gọn và thảo luận những vấn đề chính của lĩnh vực triết học tôn giáo, đúc rút những trao đổi học thuật qua tư liệu gốc. Bởi mỗi quan tâm lâu dài của các nhà triết học phương Tây về chủ nghĩa hữu thần, cuốn sách dành nhiều dung lượng cho các vấn đề liên quan đến quan điểm cho rằng có tồn tại một Đấng Siêu linh, siêu việt hơn trần thế, người có uy quyền vô hạn, toàn trí toàn thức và hoàn hảo. Quan điểm của thuyết hữu thần cổ điển này thấy trong các tôn giáo lớn (Do Thái giáo, Kitô giáo và Islam giáo). Tuy nhiên các tác giả chú ý nhiều hơn đến quan điểm của Kitô giáo bởi tôn giáo này đang được nhiều nhà triết học tôn giáo tập trung phân tích. Ở những điểm mấu chốt, các tác giả cũng chỉ ra cách thức các vấn đề này được áp dụng vào các tôn giáo lớn khác và làm rõ các khái niệm thần học.

Tuy cuốn sách được thiết kế để bao chứa các vấn đề trong các tác phẩm triết học tôn giáo cổ điển, nó vẫn không quên đề cập một

số chủ đề ít được quan tâm khác. Chương 1 bắt đầu với khảo sát về tính tôn giáo phổ biến của loài người và giải thích quan điểm của triết học về việc định nghĩa khái niệm “tôn giáo”. Chương 2 tìm hiểu đâu là những tiếp xúc quen thuộc và cụ thể nhất của con người đối với tôn giáo, nói cách khác là kinh nghiệm tôn giáo của con người. Chương 3 xem xét mối liên hệ giữa tín ngưỡng và lí trí. Sau khi kiểm tra cả hai quan điểm trái ngược nhất - chủ nghĩa duy lí cứng rắn và tín ngưỡng luận - các tác giả đưa ra khái niệm “chủ nghĩa duy lí phê phán”. Tiếp theo mạch ý tưởng này, chương 4 bàn về các thuộc tính của Thượng Đế và những tranh luận xung quanh các đặc tính thần thánh.

Cả ba chương tiếp sau (từ chương 4 đến chương 7) đề cập một chủ đề thú vị và không kém phần hóc búa “Thượng Đế có tồn tại không?”. Theo các tác giả, vấn đề đáng chú ý ở đây là liệu niềm tin vào Thượng Đế có nhất thiết phải dựa vào tranh luận lí trí hay nó có tính “căn bản” sẵn có trong cấu trúc của tín ngưỡng con người.

Trong các chương còn lại, rất nhiều vấn đề quan trọng được nêu lên. Chương 8 tập trung vào những thảo luận sôi nổi về mối quan hệ của Thượng Đế đối với thế giới kể từ đầu những năm 90 thế kỉ XX. Chương 9 hoàn toàn bàn về “những điều thần bí”. Nó kiểm tra những vấn đề triết học chủ đạo liên quan đến khái niệm “thần bí” (miracle). Chương 10 quan tâm đến vấn đề của cuộc sống con người sau khi chết, nó phân tích kĩ những ý kiến trái ngược trong việc cấu thành những khái niệm của chủ đề này.

Trong các chương tiếp theo chương 10, các tác giả phản ánh thực tế là con người đang sử dụng ngôn ngữ của mình trong mối liên hệ với thần thánh. Ở chương 11, vấn đề được đặt ra là làm sao ngôn từ của con

*. Nguyên bản tiếng Anh: *Reason & Religious belief. An Introduction to the Philosophy of Religion*. Sách hiện có tại Thư viện Viện Nghiên cứu Tôn giáo.

người có thể áp dụng một cách đủ ý nghĩa cho Thượng Đế, sau đó các tác giả đề cập một loạt các lý thuyết quan trọng về ngôn ngữ tôn giáo chẳng hạn như những phân loại ngôn ngữ tôn giáo và những chức năng của diễn ngôn tôn giáo. Chương 12 xem xét các cách tiếp cận các mối quan hệ hết sức đa dạng giữa tôn giáo và khoa học, một chủ đề thường xuyên trong triết học về các văn bản tôn giáo. Chương 13 khám phá các vấn đề liên quan đến chân lý và đặc tính cứu rỗi của các tôn giáo phong phú hiện đang tồn tại. Chương 14 bàn về sự kết nối giữa tôn giáo và đạo đức. Chương 15 là một chương kết luận của các tác giả về nghiên cứu của mình trên lĩnh vực triết học tôn giáo.

Nhìn chung, *Lí trí và Tín ngưỡng Tôn giáo* là một công trình tương đối đầy đủ, khám phá những vấn đề về lí trí và tín ngưỡng tôn giáo cũng như các vấn đề lâu dài khác trong lĩnh vực triết học tôn giáo. Rút ra từ những tranh luận cổ điển và hiện đại, các tác giả kiểm tra kinh nghiệm tôn giáo, tín ngưỡng và lí trí, những tranh luận về thuyết hữu thần, vấn đề về cái xấu, nhận thức luận mới, những điều thần bí và ngôn ngữ tôn giáo. Các tác giả cũng quan tâm đến các vấn đề khác như quá trình của thuyết hữu thần, đa nguyên tôn giáo, tôn giáo và khoa học và quan hệ giữa tôn giáo và đạo đức. Với kinh nghiệm giảng dạy lâu năm, các tác giả đã cố gắng làm cho các vấn đề trở nên hệ thống, dễ hiểu và dễ tiếp thu đồng thời gợi mở nhiều vấn đề có thể tiếp tục suy nghĩ, thảo luận.

Lí trí và Tín ngưỡng Tôn giáo là một cuốn sách giáo khoa bổ ích cho người học, hơn nữa, nó còn là một công trình khái quát đầy tính trí tuệ của các nhà khoa học xã hội phương Tây về một trong những chủ đề khó nhưng là quan trọng nhất của triết học nói chung, của triết học về tôn giáo nói riêng. Xin trân trọng giới thiệu cùng bạn đọc.

Hoàng Chung

SÁCH MỚI NHẬP VỀ THƯ VIỆN VIỆN NGHIÊN CỨU TÔN GIÁO

NHỮNG NGƯỜI CHÂU ÂU Ở NƯỚC AN NAM

CHARLES B. MAYBON; NGUYỄN THỪA HỖ
d..H.: Thế giới, 2006.- 301 tr. Vv 2700.

Cuốn sách *Những người Châu Âu ở nước An Nam* là bản dịch hai chương, chương II, và IV cùng có nhan đề *Les européens en pays d'Annam* (Những người Châu Âu ở nước An Nam) của cuốn *Histoire moderne du pays d'Annam* (Lịch sử cận đại xứ An Nam) và tiểu luận *Une factorerie anglaise au Tonkin au XVII siècle* (Thương điểm Anh ở Đàng Ngoài thế kỉ XVII).

Nội dung cuốn sách đề cập đến hai chuyên luận: Những người Châu Âu ở nước An Nam và Thương điểm Anh ở Đàng Ngoài. Với hai chuyên luận này, tác giả đã dựng lên toàn cảnh về sự có mặt và hoạt động của các giáo sĩ phương Tây ở An Nam trong hai thế kỉ XVII và XVIII. Trong *chuyên luận thứ nhất*, gồm các tiểu mục nói về những người phương Tây đến An Nam cho thấy thời kì đầu của những cuộc xung đột công khai giữa họ Nguyễn và họ Trịnh. Ở đây, tác giả chỉ nêu những đóng góp, những sự quan tâm của các thương nhân, hoặc giáo sĩ ngoại quốc đối với lịch sử Đàng Trong và Đàng Ngoài. Cụ thể đề cập tới các vấn đề sau: Những Giáo đoàn dòng Tên (được tàu Bồ Đào Nha đưa đến xứ này); Việc thành lập Hội Truyền giáo ngoại quốc; Những mối quan hệ buôn bán giữa người Châu Âu và người An Nam trong thế kỉ XVII; Các đoàn truyền giáo ở thế kỉ XVIII; Các công cuộc tiến hành và những dự án buôn bán.

Chuyên luận thứ hai - Thương điểm Anh ở Đàng Ngoài thế kỉ XVII (1672-1697). Ở đây, tác giả đi sâu khai thác và phân tích những tư liệu lưu trữ viết về Công ti Đông Ấn-Anh và thương điểm Anh ở Phố Hiến, Kẻ Chợ trong ba thập kỉ cuối thế kỉ XVII. Đây là thời kì mà hai xứ Đàng Ngoài và Đàng Trong của Đại Việt có những tiếp xúc, đụng độ đầu tiên về kinh tế và văn hóa với các nước tư bản phương Tây. Những tài liệu mà tác giả miêu tả về Vụ Ấn Độ được trích dẫn có ghi chú ở trong ba quyển mục lục: Danh mục Hồ sơ hàng hải của Công ti Đông Ấn Độ giai đoạn cuối cùng và thời gian sau đó; Danh mục Hồ sơ thương điểm của Công ti Đông Ấn Độ giai đoạn cuối cùng. Danh mục Hồ sơ chung, 1599-1879.

Cùng với việc soạn thảo phần chính văn cô đọng, tác giả đã bổ sung, mở rộng bằng phần chú thích rất tỉ mỉ, phong phú về những tư liệu do chính tác giả đã sưu tầm, khai thác được trong nhiều năm. Phần chú thích ghi đầy đủ xuất xứ, đối chiếu so sánh, khảo chứng, hiệu đính phần văn bản một cách chính xác, nghiêm túc của tác giả về vấn đề này.

Đây có thể coi là một dạng tài liệu gốc số hai rất bổ ích, đáng tin cậy về lịch sử Đàng Trong và Đàng Ngoài. Hi vọng, cuốn sách là một tài liệu tham khảo hữu hiệu cho những ai quan tâm đến lịch sử, văn hóa, tôn giáo, kinh tế của nước ta thời bấy giờ.

ĐẾ CHẾ OTTOMAN - LỊCH SỬ GIẢN YẾU

Bộ Ngoại giao Cộng hòa Thổ Nhĩ Kỳ. H.: Thế giới, 2006.- 47 tr + ảnh. VL 530.

Cuốn sách này do Bộ Ngoại giao Thổ Nhĩ Kỳ biên soạn nhân kỉ niệm 700 năm ngày thành lập Đế chế Ottoman. Cuốn sách do Nhà xuất bản Thế giới dịch sang tiếng Việt

với sự giúp đỡ của Đại sứ quán Thổ Nhĩ Kỳ tại Hà Nội.

Là một quốc gia thế tục và dân chủ, với dân số phần lớn theo Islam giáo, Thổ Nhĩ Kỳ đã kết hợp hài hòa giữa lịch sử và văn hóa phong phú đa dạng qua các thời đại. Trong thời điểm hiện nay, khi mà ở nhiều khu vực trên toàn cầu đang diễn ra sự xung đột dân tộc và tôn giáo, chúng ta cần nhớ lại chính sách đa văn hóa của Đế chế Ottoman với tư cách là một mẫu hình thành công về hiện tượng nhiều nhóm văn hóa, tôn giáo và dân tộc khác nhau có thể sống hoà hợp trong suốt một thời gian dài.

Cuốn sách trình bày một cách giản lược về lịch sử của Đế chế Ottoman qua các phần: Sự ra đời của Vương triều Ottoman; Nền tảng của hệ thống quân sự và hành chính; Từ giai đoạn khuyết ngôi Vua đến Đế chế; Chinh phục và tái thiết Istanbul: Thời đại của Đế chế; Thời hoàng kim của Đế chế Ottoman; Đời sống văn hóa thời kì Cổ điển; Nhà nước và xã hội trong giai đoạn Cổ điển; Thời kì biến động và suy thoái sức mạnh quân sự của Ottoman; Thời kì cải cách.

Tóm lại, ở những nơi mà Vương triều Ottoman đã từng cai trị đều để lại những dấu ấn văn hoá Ottoman qua các di tích lịch sử.

Với gần 50 trang sách kèm theo các hình ảnh minh hoạ, bạn đọc có thể thấy được phần nào các yếu tố văn hóa, nghệ thuật, điêu khắc của Thổ Nhĩ Kỳ qua các bức ảnh chụp tại các bảo tàng nghệ thuật Islam giáo, các di vật sưu tầm của Bộ Văn hóa Thổ Nhĩ Kỳ. Qua đó, hiểu biết thêm về một nền văn hóa Islam giáo và về lịch sử Vương triều Ottoman của Thổ Nhĩ Kỳ.

Nguyễn Thị Quế Hương